REALIZAREA CONCEPTULUI FAVOR DEFENSIONIS ÎN PROCESUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

Gheorghe RUSU

CZU343.12:343.14(478) gh.rusu@yahoo.com

This article is dedicated to the research of the concept favor defensionis through the prism of its need, role, content and place, following the scientific presentation of this desired, to the deepening of knowledge in the field and to the formulation of some recommendations and proposals for the improvement of the normative framework, in order to highlight the modalities of its realization within the domestic criminal process.

Transformările de moment care se desfășoară în Republica Moldova au, ca obiectiv, crearea statului de drept, în care unul dintre principalele scopuri reprezintă promovarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Necesitatea garantării desfășurării procesului penal în condiții de echitate, prin asigurare în mod real a protecției drepturilor omului, a devenit un imperativ al timpului. Statul are dreptul și interesul ca cel care a săvârșit o faptă penală să fie pedepsit potrivit vinovăției sale, persoana are interesul și dreptul să-și dovedească nevinovăția sau gradul de vinovăție, astfel încât să nu primească o sancțiune mai aspră decât i se cuvine conform legii.

În literatura de specialitate se menționează că nu drepturile persoanei trebuie să se conformeze intereselor descoperirii infracțiunii și urmăririi penale, a procesului penal în general, ci rigorile procesual penale trebuie să se conformeze la maximum drepturilor persoanei [1, p.8].

O problemă actuală în procesul penal autohton reprezintă stabilirea echilibrului între drepturile și posibilitățile procesuale ale părții acuzării și părții apărării. Deși în prezent există multiple garanții procesuale, acestea nu sunt mereu în stare să compenseze eficient inechilibrul procesual. De asemenea, în pofida faptului că egalitatea armelor este recunoscută la nivel de principiu în vederea asigurării unui proces echitabil, aceasta nu este pe deplin realizată la moment.

Pe drept, egalitatea armelor trebuie asigurată la faza de urmărire penală și faza judecării, însă nu se poate de afirmat că egalitatea armelor funcționează la prima fază în sensul său deplin. O chestiune stringentă constituie asigurarea drepturilor apărătorului la faza de urmărire penală. La această fază a procesului penal, reprezentantul organului de urmărire penală este, la propriu, figura centrală, în a cărei competență este concentrată administrarea probatoriului. Apărătorul însă, în virtutea prevederilor legii, nu este recunoscut în calitate de subiect al probatoriului. Codul de procedură penală al Republicii Moldova fixează doar câteva împuterniciri (în special în art.100 alin.

(2), care, în esență, nu oferă niciun fel de garanții apărătorului de a obține informațiile necesare interesului urmărit în cauză.

În prezent, în doctrina autohtona [2, p.325], una dintre posibilele soluții în vederea compensării poziției mai slabe în proces este văzută în conceptul favor defensionis (din lat. favorizarea apărării) care, într-o accepțiune contemporană, presupune acordarea unor avantaje procesuale apărării, pentru a fi adusă la nivel de egalitate cu acuzarea, care beneficiază de forța și disponibilitățile statale pentru instrucția cauzei în prima fază a procesului penal [3].

Fenomenul favor defensionis presupune, de fapt, un metaconcept, sau altfel spus „concept despre concepte", care prevede în sine numeroase principii și instituții în favorea acuzatului, cum ar fi: prezumția de nevinovăție, *onus probandi*, *in dubio pro reo*, asimetria probelor etc.

Deși majoritatea elementelor conceptului favor defensionis sunt prevăzute în legislația procesual penală autohtonă, reglementarea unui asemenea fenomen complex ar permite determinarea multilaterală a rolului și locului, precum și stabilirea unui echilibru corect între aceste elemente.

De asemenea, mai nou pentru doctrina autohtonă este conceptul asimetriei probelor, care, după cum s-a menționat, constituie un element tradițional al conceptului favor defensionis. În literatura de specialitate se menționează că conceptul de „asimetrie" în esență propune de a exclude consecințele negative în situațiile când o probă care poate fi benefică apărării a fost administrată cu anumite vicii de admisibilitate [4, p.326]. În alte cuvinte, conceptul constă în posibilitatea utilizării probelor obținute cu încălcarea legii, dacă încălcarea a fost comisă ca urmare a unor acțiuni eronate de către partea acuzării și doar dacă aceste probe pot fi utilizate în favoarea părții apărării. Astfel urmărindu-se ca partea apărării să nu fie prejudiciată de încălcările părții acuzării, în a cărei competență este concentrată administrarea probatoriului.

Un pas semnificativ în vederea recunoașterii asimetriei probelor în cadrul procesului penal autohton s-a realizat urmare a Hotărârii Curții Constituționale nr.31 din 23 septembrie 2021 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 132^9 alin.(12) și alin.(15) CPP RM [5]. Curtea a analizat constituționalitatea prevederilor legii procesual penale care prevedeau că după finalizarea perioadei de autorizare a interceptării și înregistrării judecătorul de instrucție decide care din comunicările înregistrate urmează a fi nimicite. Curtea a declarat textul „decide care din comunicările înregistrate urmează a fi nimicite, desemnând persoanele responsabile de nimicire" din articolul 132^9 alin.(15) CPP RM, ca fiind neconstituțional, precizând, în acest caz, că nu a fost realizat un echilibru corect între principiile concurente; or, legiuitorul a atribuit o protecție mai mare dreptului la respectarea vieții private al altor persoane și interesului judecării cu celeritate a procesului penal, în defavoarea drepturilor la un proces echitabil și la apărare ale acuzatului.

Cu toate acestea, la momentul actual art.132^5 alin.(5) CPP RM, unde se prevede că „procurorul sau judecătorul de instrucție declară nul procesul-verbal și dispune prin ordonanță/încheiere nimicirea imediată a purtătorului material de informații și a

materialelor acumulate pe parcursul efectuării măsurii speciale de investigații”, nu corespunde soluției logice promovate de HCC nr.31. În acest sens, considerăm oportun ca legiuitorul să conformeze această norma procesual penală la raționamentul Curții Constituționale, necesitate susținută și în doctrină [6, p.24].

În concluzie, actualmente conceptul favor defensionis ar explica existența asimetriei probelor în procesul penal. Interpretarea acestui concept prin prisma principiilor prezumției de nevinovăție, contradictorialității și egalității părților nu ne permite să percepem pe deplin natura juridică a unei astfel de noțiuni. În același timp, consolidarea normativă a fenomenului de asimetrie, ca element al conceptului favor defensionis va corespunde, în toate cazurile, scopului de a proteja persoana de erorile persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetarea infracțiunilor, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată.

Referințe:

1. DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal.* Chișinău: Cartea Juridică, 2009, p.8. ISBN 978-9975-9927-7-0
2. DOLEA, I. Considerente cu privire la conceptul ,,Favor Defensionis”, în contextul egalității armelor. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare*”, USM, 10-11 noiembrie 2021, p.325.
3. https://www.juridice.ro/521550/neconstitutionalitatea-art-345-alin-1-cpp.html [Accesat: 7.02.2023]
4. DOLEA, I. *Considerente cu privire la conceptual „Favor Defensionis” în contextual egalității armelor,* p.326.
5. Hotărârea Curții Constituționale nr.31 din 23.09.2021 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 132^9 alin.(12) și alin.(15) din Codul de procedură penală (nimicirea informației interceptate și înregistrate) (sesizarea nr.58g/2021).
6. DOLEA, I., SHAPORDA, E. Considerente privind instituția excluderii probelor la faza de urmărire penală. În: *Revista Procuraturii Republicii Moldova*, 2021, nr.8, p.24.

Recomandat

***Igor DOLEA,** dr. hab., prof. univ.*